

DE PRINSEN VAN ORANJE EN
HET WAPEN VAN DE BARONIE VAN BREDA

door F. J. van Ettö

BL 23 (1974)

Het wapen van de graven van Nassau heeft in de loop van de eeuwen een hele evolutie doorgemaakt, maar het werd wel in uitzonderlijke mate uitgebreid, toen de tak Nassau-Breda het prinsdom ORANGE verwierf.

Vooraf daaraan ging de verwerving door de Nassau's van tal van bezittingen in het hertogdom Brabant, waarvan die in Breda en omgeving wel de waardevolste zullen zijn geweest, en van het graafschap VIANDEN. In tal van boeken en tijdschriftartikelen¹⁾ wordt verhaald, hoe het van huis uit Duitse graven-geslacht Nassau in Nederland zijn belangrijke positie heeft opgebouwd, zonder daarbij zijn invloed ten Oosten van de Rijn te verwaarlozen. Bij deze verhalen wordt nog wel eens over het hoofd gezien, dat destijds geheel Nederland van het Duitse Keizerrijk deel uitmaakte en van het huidige België alles behalve het graafschap Vlaanderen ten Westen van de Schelde. Het „Heiliges römisches Reich deutscher Nation“ strekte zich destijds veel verder uit, dan men in onze dagen veelal beseft. Verdun, Metz en Toul in Opper-Lotharingen, de steden Lyon, Vienne, Valence en Arles in het Rhônedal, Zwitserland, Oostenrijk, Bohemen en Noord-Italië tot voorbij Rome, Spoleto, Assisi en Ancona, zij alle maakte deel uit van het Duitse Keizerrijk. En zeker in onze streken was men het daar goed mee eens.

In het jaar 1180, na de afzetting van Hendrik de Leeuw als hertog van Beieren en van Saksen door Keizer Frederik I „Barbarossa“ voerden van de 16 wereldlijke vorsten, die alleen maar de keizer boven zich als leenheer erkenden (ook een aantal bisschoppen en abten werden tot de vorsten gerekend), er negen de hertogstitel; één van die negen was de hertog van Neder-Lotharingen! De macht van die hertog in dit gebied werd echter veelvuldig betwist. Daarom werd tijdens de Rijksdag in Schwäbisch-Hall duidelijk vastgelegd, dat de hertog van Neder-Lotharingen alleen in zijn eigen erflanden de hertogelijke rechten zou mogen uitoefenen, (1180). Vanaf die Rijksdag had de titel hertog van Neder-Lotharingen dus alleen nog maar een fictieve betekenis. Spoedig zijn Hendrik I (1186-1235) en zijn opvolgers zich regelmatig hertog van Brabant gaan noemen.

Dit betekent geen twiis, dat de hertogen van Neder-Lotharingen (Brabant) niet zijn voortgegaan met pogingen om hun machtsgebied te vergroten! Hun belangrijkste aanwinst was ongetwijfeld het hertogdom Limburg, na de slag bij Woeringen in 1288.

Een van de hertogdommen, die aan Neder-Lotharingen grensden, was het hertogdom Franken, met o.a. de steden Mainz, Würzburg, Frankfurt, Bamberg, Kassel, Heidelberg, Speyer en Worms. Uit dit aangrenzende en stamverwante hertogdom zijn de graven van Nassau afkomstig, die in het hertogdom Brabant grote invloed hebben verworven door het huwelijk van graaf Engelbert I († 1442) met Johanna van Polanen, erfdochter van Breda en van De Leck. Dit huwelijk werd gesloten in 1403, dus 17 jaar vóór de verwerving van het graafschap VIANDEN, waarvan een klein deel lag in het huidige Groot-Hertogdom Luxemburg, een veel groter deel sinds 1815 aan de Duitse zijde van de grens.

Graaf Otto II van Nassau († 1351) was in 1331 gehuwd met Adelheid van VIANDEN. Toen in 1420 het regerend geslacht in Vianden uitstierf, was het hun kleinzoon, graaf Jan II van Nassau († 1443), die Vianden erfde. Zijn broer Adolf († 1420) was gehuwd met Judith, erfdochter van Dietz, hij verwierf daardoor rechten op een deel van DIETZ. Nog een andere broer de reeds genoemde Engelbert I († 1442) huwde in 1403 Johanna van Polanen, erfdochter van BREDA en DE LECK. Jan IV, zoon van laatstgenoemd echtpaar, erfde niet alleen van zijn ouders, maar ook van zijn beide ooms en verenigde daardoor Nassau en Dietz met Vianden en Breda.

Het eigen blazoen van de graven van Nassau vertoont een met gouden blokjes bezaaid blauw veld, over alles een leeuw van goud, getongd en genageld van rood²⁾. De graven van Nassau waren, zo wordt aangenomen, een jongere linie van de graven Laurenburg. De blokjes zullen dan aan het stamwapen zijn toegevoegd bij wijze van breuk.

Het werd in het huis Nassau een gebruik, dat de oudste zoon de rijke (wat men later noemde „Nederlandse“) bezittingen ten westen van de Rijn bestuurde, met inbegrip van het ver weg gelegen graafschap Vianden en dat aan de volgende zoon de lang niet zo waardevolle bezittingen ten Oosten van de Rijn werden toebedeeld.

In de met wapens versierde zegels van de Nassau's is weldra terug te vinden of men te doen heeft met de linie Nassau-Breda of met de linie Nassau-Dietz.

Zo voerden volgens hun zegel *) Engelbert II een gekwartileerd schild : 1 en 4 Nassau, 2 en 3 Vianden, (Fig. 2), zijn jongere broer Jan V in 1476 gekwartileerd : 1 en 4 Nassau, 2 en 3 Dietz, (fig. 1). Hun vader Jan IV echter voerde zijn gehele leven het oorspronkelijke wapen met de leeuw van Nassau! Toen Jan V († 1516) van zijn kinderloos gestorven broer Engelbert II († 1504) diens bezittingen had geërfd, voegde hij aan zijn hierboven beschreven schild een hartschild toe voor Vianden (Fig. 3). Het valt op, dat de rijke bezitting Breda al in deze generatie in de wapens niet heeft meegeteld.

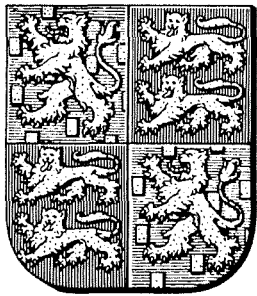

Fig. 1

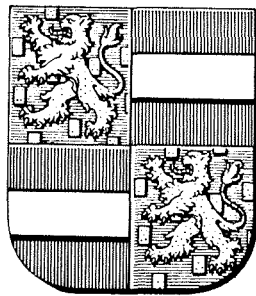

Fig. 2

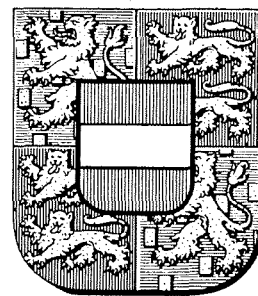

Fig. 3

Hendrik III, († 1538) graaf van Nassau-Breda en van Vianden, (vader van Reinier van Nassau, die in 1530 van zijn oom Philibert van Chalon het prinsdom Orange erfde en als René van Chalon de geschiedenis is ingegaan) voerde gekwartileerd : 1 en 4 Nassau, 2 en 3 Vianden. (Fig. 2) Zijn broer Willem „de Rijke” († 1559) gekwartileerd : 1 en 4 Nassau, 2 en 3 Dietz. (Fig. 1) Hendrik III werd opgevolgd door de reeds genoemde René „van Chalon” en toen deze in 1544 stierf zonder kinderen na te laten, werd hij als prins van Orange opgevolgd door de oudste zoon van Willem de Rijke, Willem „de Zwijger” (1533-1584), die toen pas elf jaar was.

Willem „de Rijke” beleefde nog wel, dat een eind kwam aan de van 1520 tot 1557 durende Katzenelnbogense erfeniskwestie, waarbij krachtens het verdrag met de graven van Hessen voortaan ook de graven van Nassau titel en wapen van het graafschap Katzenelnbogen mochten voeren.

Willem de Rijke († 1559) zelf heeft dit in zijn wapen niet meer tot uitdrukking gebracht.

Maar René van Chalon, (Reinier van Nassau-Breda, toen hoofd van de oudste linie Nassau en eerste prins van Oranje

uit het huis Nassau) heeft al in 1541, dus meerdere jaren vóór de uitspraak in het proces met Hessen, zijn uit vele „kwartieren” bestaand wapenschild gewijzigd en demonstratief het kwartier Luxemburg vervangen door een kwartier Katzenelnbogen.

De tweede zoon van graaf Willem de Rijke, Jan VI, († 1606) opvolger in de Nassau bezittingen in het huidige Duitsland, voerde een gekwartileerd wapen: 1 Nassau, 2 Katzenelnbogen, 3 Vianden, 4 Dietz. Zijn jongere broers Lodewijk, Adolf en Hendrik, alle drie gesneuveld in de strijd tegen Spanje, hebben hetzelfde wapen gevoerd, waarschijnlijk zonder er een b r e u k aan toe te voegen.

Willem I echter, de oudste zoon van Willem de Rijke en tweede prins van Oranje uit het huis Nassau, voegde aan bedoeld gekwartileerd wapen een m i d d e n s c h i l d toe, dat zijn waardigheid van prins van Oranje moest doen uitkomen : gekwartileerd: 1 en 4 Chalon, 2 en 3 Orange, hartschild Genève. (Zie hiervoor Fig. 4 op blz. 73).

Telkens weer duikt een oud misverstand op, namelijk dat prins Willem I op latere leeftijd nog twee bijschildjes in zijn wapenschild zou hebben laten opnemen, geplaatst midden boven, respectievelijk midden onder het hierbovengenoemde middenschild. Het zouden de wapens zijn geweest van het markiezaat VEERE (in zwart een dwarsbalk van zilver, feitelijk het schild van de Van Borssele's) en van het graafschap BUREN, dat Maria van Egmond, de eerste gemalin van prins Willem I, heeft nagelaten aan hun zoon Philips-Willem († 1618). Maar deze bijschildjes zijn in de zegels niet teruggevonden. Ook Philips-Willem is als prins van Oranje het wapen van zijn vader ongewijzigd blijven voeren⁵⁾. De Stadhouders Willem IV en Willem V voerden eveneens ditzelfde ongewijzigde wapenschild.

Wel hebben de stadhouders Frederik-Hendrik, pas na 1629, Willem II en Willem III het wapenschild van Willem I aangevuld met twee bijschildjes; boven het wapen van het graafschap MEURS⁶⁾ (= Mörs, geërfd door prins Maurits, die het wapen van Meurs ± 1601 heeft opgenomen in zijn wapen) en BUREN. Zowel prins Maurits als prins Frederik-Hendrik hebben het schildje BUREN (in plaats van het moederlijk wapen) in hun wapen opgenomen, n a d a t zij van hun oudere broer het prinsdom Orange hebben geërfd!

Het graafschap BUREN heeft bij de Oranje's altijd een bijzondere waardering ondervonden. Bekend is, dat koningin Wilhelmina zich, als zij incognito reisde, gravin van Buren liet

noemen. Maar ook stadhouder Willem V heeft a jonge prins de titel graaf van Buren gevoerd, te vergelijken dus met de door de Britse kroonprins gevoerde titel prins van Wales.

Reeds dikwijls is de vraag gesteld, waarom de graven Nassau-Breda, die in Breda hun voornaamst residentie hadden en in Brabant hun rijkste bezittingen, het wapen van Breda nooit in hun gekwartileerde wapenschilden hebben opgenomen, terwijl dat van Vianden onafgebroken is gehandhaafd. Zou men zich weloverwogen hebben beperkt tot de graafschappen? Dan zijn de stadhouders van Friesland, afstammelingen van Jan VI „de Oude” van Nassau, deze politiek niet gevolgd, want die voegden aan het gekwartileerde wapen van Jan VI, behalve het wapen van het graafschap Spiegelberg, ook dat van de baronie Liesveld toe! Hoe dit ook zij, helemaal veronachtzaamd zijn de Brabantse bezittingen niet, getuige de plaat op blz. 73.

Het afgebeelde wapen is ontleend aan het boek JURISPRUDENTIA HEROICA door Jan Baptist CHRISTIJN (1668). Het is het wapen van de op 14 november 1650 geboren prins Willem-Hendrik, die als Willem III stadhouder was van 1672-1702 en koning van Groot-Brittannië was van 1689-1702.

Het is gekwartileerd van Nassau-Katzenelnbogen-Vianden-Dietz; het middenschild is gekwartileerd van Chalon (1 en 4) en Orange (2 en 3) en op dit middenschild bevindt zich een hart-schild: Genève: geschaakt van 9 stukken, 5 van goud, 4 van blauw. Boven het middenschild ziet men het bijschildje Meurs, er onder het bijschildje Buren. Het wapen is omgord door de Orde van de Kouseband en gekroond met een vrij zelden voorkomend model kroon, waarschijnlijk bedoeld als die van een prins.

Van veel meer belang dan dit op zichzelf vrij bekende wapen zijn voor onze lezers de banieren, die door twee wildemannen en twee wildevrouwen worden gehouden. Bij de vele bezittingen, die onder de plaat met hun latijnse namen worden ge-

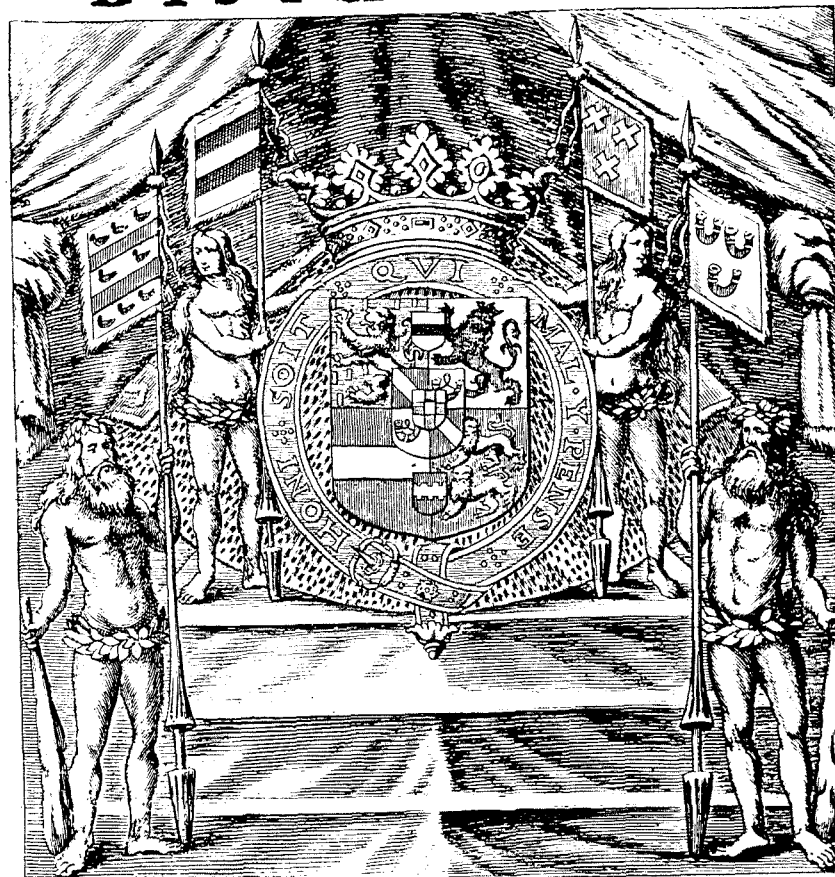
WILHELMUS HENRICUS, bij de Gratie Gods Prins van Orange, Graaf van Nassau, Katzenelnbogen 1), Vianden niet: Vianen), Lingen, Meurs (= Mörs bij Krefeld), Buren, Leerdam enz. Markies van Veere & Vlissingen, Baron van Diest, Breda, Cuyk 2), Cranendonck 3), Grimbergen (bij Vilvoorde), HEER van Herstal, (bij Luik), Warneton (= Waartein bij Ieper), Arlay, Nozeroy, (beide in het voormalig graafschap Bourgondië, meestal Franche-Comté genoemd), Sankt-Vith (bij Malmédy), Dasburg (bij Vianden, tegenwoordig Duits), Polanen (uitgestrekt gebied ten W. van Delft), Willemstad, Niervaart (De Klundert), IJsselstein, Steenberg, Geertruidenberg, Hoge & Lage Zwaluwe, Sint-Maartensdijk (op het eiland Tholen), Naaldwijk enz., Erf-burggraaf van Antwerpen, Burggraaf van Besançon, Erfmaarschalk van (het graafschap) Holland, ridder van de Orde van de Kouseband.

1) Het Graafschap DIETZ wordt niet genoemd.

2) Cuyk en ook de gebieden, die genoemd worden na Grimbergen, worden elders meestal Heerlijkheid genoemd.

3) Cranendonck (bij Maarheeze) vormde met Eindhoven één baronie.

DIESTHEMIVM.

WILHELMVS HENRICVS Dei gratiâ Princeps Auriacus, Comes Nassovia, Cattimeliboci, Viana, Lingæ, Moersæ, Buræ, Leerdami, &c. Marchio Veriæ & Vlissingæ, Baro DIESTHEMII, BREDÆ, CUYK, CRANENDONCÆ, Grimbergæ, Herstalli, Warnetonii, Arletæ, Nozerethi S^t. Viti, Daesburgi, Polanæ, Wilhelmo-Stadii, Nieuwarti, Iselfeimi, Steenbergæ, Gertrudisbergæ, Swalvæ superioris & inferioris, aggeris Sancti Martini, Naeldevici, &c. Burgravius Hereditarius Antverpiæ, Vice-Comes Bizantiæ Marischallus hereditarius Hollandiæ, Eques aureæ perisfelidis.

Figuur 4

- noemd, zijn er vier in hoofdletters gedrukt. Het woord DISTHEMIUM boven de plaat toont duidelijk aan, dat de Baronie van DIEST de eerste plaats is toegedacht. De banieren zijn geheel volgens de wapenschilden getekend. Van links naar rechts zijn het die van :

1. Cuyk: In goud twee dwarsbalken van rood, vergezeld van acht rode merletten (vogeltjes zonder snavel en poten), geplaatst 3, 2 en 3. Dit wapen wordt tegenwoordig gevoerd door de Noordbrabantse gemeente Cuyk - en Sint-Agatha. Het land van Cuyk kreeg prins Willem I in 1559 in pand van koning Philips II voor de som van zestigduizend guldens. De Algemene Staten van de Republiek hebben in het jaar 1611 dit pandschap voor prins Maurits omgezet in een onsterfelijk erfleen. De opperste macht is dus bij de Algemene Staten gebleven, zij hebben daar dezelfde belastingen geheven als in de overige Generaliteitslanden ⁹⁾.
2. Diest: In zilver twee zwarte dwarsbalken. De heraut „Gelre“ † 1414 en ZANGRIUS (wapenkaart van Brabant, 1600) tonen aan, dat hier een vergissing in het spel is; de heren van Diest voerden de twee zwarte dwarsbalken op veld van goud; zolang niet het tegendeel wordt aangetoond mag men hierin de kleuren van het hertogdom Brabant zien. Diest, Zichem en Zelem werden door Engelbert II van Nassau verworven doordat hij ze ruilde tegen de dorpen Vucht (Waldfeucht), Gangelt en Melde met de hertog van Gulik (Jülich). Eerstgenoemde heerlijkheden maakten deel uit van de bruidschat van diens vrouw Isabella, dochter van Jan van Nassau en Johanna van Heinsberg, kleindochter van de laatste heer (baron) uit het oude huis van Diest, Thomas II (1385-1432). Met Diest kwam ook de titel van Burggraaf van Antwerpen aan het huis van Nassau ⁸⁾ Prins Philips-Willem, oudste en katholiek gebleven zoon van prins Willem „de Zwijger“ en diens eerste opvolger als prins van Orange (1584-1618) ligt in Diest begraven.
3. Breda: In rood drie Sint-Andrieskruisjes van zilver. De baronie van Breda kwam aan de graven van Nassau door het huwelijk van Graaf Engelbert van Nassau

met Johanna van Polanen en Van der Leck, zoals hiervoor werd beschreven. Het wapen van Breda is, voor zover bekend, nooit door de graven van Nassau gevoerd. Breda werd van de hertog van Brabant in leen gehouden.

Zelfs tijdens de Republiek moesten de Stadhouders, die bij hun vele titels ook die van baron van Breda voerden, voor die baronie dezelfde lasten aan de Algemene Staten opbrengen als die in de andere Generaliteitslanden golden. Als baron van Breda was de stadhouder toen leenman van Hunne Hoog Mogenden en bij de aanvaarding moest hij zijn leen voor de Raad van BRABANT in Den Haag komen verheffen ⁹⁾.

4. Cranendonck: In zilver drie hoorns van rood, hier afgebeeld als beslagen van zilver ¹⁰⁾ Cranendonck vormde met Eindhoven samen één heerlijkheid, die door het huwelijk in 1551 van Anna van Egmond, gravin van Buren, met prins Willem van Oranje na haar overlijden in 1558 aan hun zoon Philips-Willem kwam. Op 2 augustus 1558 werd de heerlijkheid door of namens Philips-Willem in leen aanvaard ¹¹⁾. Sindsdien is de heerlijkheid Cranendonck - en - Eindhoven in het bezit gebleven van de Oranje-Nassau's

Tot zover de prent van J. B. Christijn, met de vier banieren van Brabantse bezittingen van de Oranjes. Er volgt nog 'n merkwaardige vergelijking !

De koningen van Pruisen hebben veel meer eer bewezen aan de bezittingen en zelfs aan de titels, die hen zijn toegefallen als afstammelingen van Frederik-Hendrik's dochter Louisa-Henrietta († 1667), gehuwd met Frederik-Wilhelm, keurvorst van Brandenburg uit de erfenis van koning-stadhouder Willem III. In het in 1761 in Nürnberg verschenen „Handbuch der neuesten Genealogie und Heraldik“ van Johan Chr. Gatterer komt het wapen voor van koning Frederik de Grote († 1786) onder no. XIV.

Zijn schild is verdeeld in niet minder dan 36 „kwartieren“ met over alles ook nog vier bijschildjes, het derde daarvan voor Chalon-ORANGE-Genève. Het hierboven al genoemde Mōrs

heeft als vorstendom de 21ste plaats verworven. Het 30ste „kwartier” is het wapen van het graafschap BUREN, het 31ste dat van het graafschap LEERDAM, het 36ste tenslotte, dat van de „Herrschaft” BREDA, komt pas na de graafschappen!

In de „Beschrijving der Stadt en Lande van Breda” voor Thomas van Goor (1744) komt op blz. 355 een gekwartileerd wapenschild voor met een hartschild Breda; 1: Polanen, 2: Nassau, 3: gekwartileerd van Nassau en Vianden, 4: Het wapen van Philibert de Chalon, gekwartileerd, elk kwartier ook weer gekwartileerd. Midden op deze ingewikkelde combinatie plaatste men een hartschild BREDA, in rood drie Sint-Andrieskruisjes van zilver. Dit is een fantasiewapen, dat speciaal voor Van Goor's boek in elkaar is gezet.

Hoe belangrijk Breda voor de Nassau's geweest is, blijkt wel uit het feit, dat velen van hen in de Onze Lieve Vrouwekerk hun laatste rustplaats hebben gekregen. Toen Willem „de Zwijger” in 1584 ter aarde moest worden besteld, was Breda nog in Spaanse handen! Daarom werd zijn stoffelijk overschot bijgezet in de Nieuwe Kerk te Delft! Zijn katholiek gebleven oudste zoon, prins Philips-Willem, is in Diest begraven.

De prachtige grafmonumenten van de Nassau's te Breda houden nog vandaag de dag de herinnering levend aan de verbondenheid van de Brabantse Nassau's met de Baronie en de stad van Breda.

- 1) Zie de artikelen van Dr. E. J. Thomassen à Thuessink van der Hoop in het maandblad De Ned. Leeuw 1925 blz. 131 ev. 1933 blz. 147 ev.
- 2) Het huidige Nederlandse wapen is afgeleid van het schild van Nassau, zij het dat koning Willem I op 24 augustus 1815 bij Koninklijk Besluit no 71 (Staatsblad no 46) bepaalde, dat de leeuw gekroond zou zijn met een koninklijke kroon en dat hij in de rechter voorklauw een opgestokenromeins zwaard van zilver met gevest van goud houdt en in de linker een bundel pijlen van zilver met gouden punten en tesamen gebonden met een lint van goud. De bundel van zeven pijlen en het zwaard zijn overgenomen van de gouden leeuw op rood veld van de Republiek van de Zeven geuniteerde Provinciën. De kroon is later gewijzigd in een kroon met drie bladen en twee parelpunten. In Leeuw wordt, als niets anders wordt vermeld, altijd in opgerichte houding afgebeeld, het daarbij passende woord „klimmend” wordt zelden of nooit gebruikt. Het aantal blokjes is onbepaald, wordt aan de tekenaar, resp. aan de beschikbare plaatsruimte overgelaten. Elf blokjes, vanwege de elf Nederlandse provincies is dus alleen maar een aardigheidje! In de periode tussen 1815 en de Belgische opstand zouden het er met even veel „recht” 17 hebben mogen zijn.

En Inderdaad kan men 17 blokjes tellen op het Nederlandse wapen, waarmee de portieren zijn versierd van de in 1826 in Brussel gebouwde glazen koets, niet te verwarren met de gouden koets.

- 4) De Nederlansche Leeuw jaargang 1933 blz. 164 e.v.
 - 5) Het is nog steeds een onopgeloste vraag, welk wapen door Philips-Willem is gevoerd tijdens het leven van zijn vader. Hij werd door Alva, toen hij student was in Leuven, in 1568 gevangen genomen en naar Spanje overgebracht, waar hij weinig vrijheid heeft gekend. Toch kan hij daar, ja zelfs als jonge graaf van Buren al vóór 1568 een eigen wapenzegel benut hebben. Vermoedelijk was het dan het wapen van zijn vader met een breuk, maar het zou, analoog het wapen van prins Maurits, ook een gekwartileerd schild kunnen zijn geweest met in 1 en 4 de z.g. Oranje-kwartieren en in 2 en 3 de z.g. Nassau-kwartieren (of omgekeerd...)
- Het ligt voor de hand, dat hij dan als hartschild over alles heen het wapen van zijn

- eigen graafschap Buren zal hebben geplaatst. Maar deze veronderstellingen helpen ons niet verder, tenzij een of andere lezer er door wordt herinnerd aan een tot dusver moeilijk te plaatsen wapen, dat al lang op herkenning wacht.
- 6) Mörs (Meurs): In goud een zwarte dwarsbalk. De Gelderse gemeente Didam voert een gekwartileerd wapenschild met in 1 en 4 Meurs en in 2 en 3 Bergh ('s-Heerenbergh).
 - 7) „Vaderlandsch Woordenboek” bij Jacobus Kok deel XXI (1789) blz. 352.
 - 8) Max Servais: „Wapenboek van de Provinciën en Gemeenten van België” (1955) blz. 716 e.v.
 - 9) „Vaderlandsch Woordenboek” bij Jacobus Kok, deel VII (1789) blz. 971.
 - 10) Maandblad „De Brabantse Leeuw” jaargang 1971 blz. 167 en 171.
 - 11) „EINDHOVEN” door A. J. J. H. Tops en J. M. Th. Verschueren (1965) blz. 53.

WIJNANTS

door mr dr W. de Vries

In mijn gedenkboek „150 jaar Welstand”¹⁾ heb ik er reeds op gewezen, dat de protestanten in Brabant als een numeratieve minderheid te midden van een sterk overwegende numeratieve meerderheid van rooms-katholieken in talloze opzichten op elkaar aangewezen waren, hetgeen onder meer heeft geleid tot vele huwelijk van (niet zelden nauw) aan elkaar verwante personen. Zo opvallend was die onderlinge trouw met de daaruit voortvloeiende gevolgen, dat omstreeks 1800 algemeen bekend was, dat de meeste protestanten in De Kempen (Kempenland) afstammelingen waren van één en dezelfde, overtuigd-protestantse (Nederduits-Gereformeerde) vrouw, die de voornaam *Els* had gedragen. Van die gezamenlijke voormoeder, in r.k. kring bekend als „Geuze Els”, vermeldde een destijds gangbaar anti-protestants spotliedje, dat zij met haar nageslacht „de heele Kempen gevELSt”, d.w.z. vervalst (bedorven) had. In het 23ste *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* (1969, blz. 66 vlg.) heb ik aangetoond, dat deze „Geuze Els” geïdentificeerd mocht worden met *Elsken Joosten*, die - geboren in het begin van de 17de eeuw en op hoge leeftijd tussen 1687 en 1696 overleden²⁾ - de vrouw was geweest van een

- 1) W. de Vries, *150 Jaar Welstand (De Maatschappij tot bevordering van Welstand, voornamelijk onder Landlieden, 1822-1972)* - (diss.) Tilburg 1972, - blz. 8, 25-26, 366.
- 2) *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie*, jrg. 1969 (deel 23) - hierna aan te halen als: Jb. CBvG. - blz. 83 en 86.